

Kočna in Grintavec s Kalške gore

Foto I. Tavčar

Jos. Wester:

Poset majki Kočni

Ljubljana, v novembru 1934.

Obljuba — tudi samemu sebi — dolg dela. Ko sem bil pred tremi leti z Jezerske strani prišel v mrčavem vremenu in gosti megli prvikrat na Kočno, sem si dejal in to tudi zapisal v članku »Z Jezerskega preko Grintavcev v Kamnik« (Plan. Vestnik 1931, str. 224), da moram to mogočnico še kdaj zavzeti, toda v solnčnem sijaju, tako da bom videl vse njene prelestne mike in čare. In res, svoj drugi zalet nanjo sem poskusil lani z druge smeri, z Grintavca po sloviti Špremovi poti. Ali zopet je bila legla gosta megla na vse vrhove, tako da sem došel le do Dolške Škrbine tik v naročje Kočne; nisem se pa povzpел v njeno višavje, ker bi mi za oko neprodorna megla nikakor ne blažila sicer prijetne zavesti, če bi bil zavzel njen stolpičasti glavni vrh. Zakaj gorohodcu, ki so mu že davno potekla 'leta nerodna', ni do tega, da bi za vsako ceno zmagal kak vrh, zlasti če se mu ne obeta užitek sijajnega razgleda in blagodejnega odpočitka v vedrih višavah.

In takrat sem, vdan v planinsko usodo, krenil z ostrorobe Dolške Škrbine v strmo globel, ki loči Grintavčeve stene od Kočen-skih ter se v treh kotanjastih terasah, ki jih domačini dobro označujejo z imenom Dolci, spušča skoraj v ravni smeri od severa proti jugu. Prezanimiva je hoja po Dolcih! Zdaj drčiš po grušču in melu,

zdaj gaziš preko mehkih snežišč, zdaj moraš oprezno stopati po skalnatem svetu. Nikjer v tej veličastni divjini in tišini pa ne čutiš in ne slutiš živega bitja. Dobro ti dé občutje absolutne samote v tem okamenelem planinskem veličastju. Le topót okovank in žvenket cepinove osti moti tajinstveno tišino.

V Spodnjem Dolcu ti oživi oko ob pogledu na prvi planinski pašnik. Tu bi zavil na levo, če hočeš dospeti do Cojzove kočice na Kokrskem sedlu, a mene je bolj mikalo, da bi zasledil staro, sedaj žal opuščeno pot, ki drži na Suhadolnikovo planino, kjer je nekdanja stala prva naša planinska postojanka tostran Savinjskih Alp, naša, če smem tako nazivati prvotno „Frischaufovo kočico“. Le groblje kamenja priča in kaže mesto, kjer je stala nekdanja ta skromna stavba, ki jo je bil zasnoval odkrivatelj Savinjskih Planin in prijatelj našega naroda dr. Johannes Frischauf. Le s težavo sem našel sledove stare markacije; k sreči ima cinobrasta barva to lastnost, da dolgo kljubuje vremenskim vplivom. Desetletja so že minila, odkar so to pot opustili, vendar se mi je, sledečemu blede znake, posrečilo, da sem ves čas hodil v pravi smeri. Reči moram, da me je prav ta sestop docela odškodoval za odpadli vzpon na Kočno, tembolj, ker se je bilo medtem zvedrilo ter mi je zasijalo opoldansko sonce. Ta pot je tako zanimivo izpeljana in se tako vzorno prilaga teren-skim oblikam, da je kar škoda, ker je opuščena in našim planincem premalo znana.

Dasi me je bila ta nizdolna hoja po divjih Dolcih povsem zadovoljila — saj so skalne tvorbe v kotlini med Grintavcem in Kočno veličastne, da človeka kar prevzamejo, kar je že Frischauf, sicer zelo trezni znanstvenik ugotovil¹ — sem vendar ostal Kočni zaobljubljeni poset še vedno na dolgu. In obšla me je čudna sumnja, morda vražja vera, da je treba tej mogočnici, ki tako vzvišeno načeluje vsej rajdi Grintavcev, napraviti poseben obisk, ki velja njej sami, ne pa da bi ga vezal s posetom druga ji Grintavca in ostalih njenih podanikov. Zazdela se mi je kakor visoka dama, ki milostljivo sprejme v avdijenci le onega, kdor se njeni visokosti približa z namenom, da le njej izkaže svoje spoštovanje. Saj jo lahko z Jankom Mlakarjem² nazivljemo kraljico Savinjskih Alp, kakor je njen sosed Grintavec njih kralj.

Zamisel mi je spočela sklep: prihodnjič se povzpneš na Kočno s á m o ter pustiš vse njene trabante v nemar! Tedaj te gotovo sprejme v vsem svojem veličastju.

Minilo je leto in dan. Letošnje (1934) poletje z večidel kilavim vremenom sicer ni mikalo na dolgotrajne planinske ture, vendar se je treba včasih zanesti na moč dobrega namena. Gospoda Mirskega in Prulskega, ki sta se že večkrat izkazala za prijetna, zanesljiva in ugodljiva popotna tovariša, sem zlahka pridobil za svoj načrt. In tako nas je trojica v lepem nedeljskem jutru dne 22. julija odpotovala iz Ljubljane, da smo opoldne pri Povšnarju v Kokri izstopili iz avtobusa ter krenili v kreber proti Suhemu Dolu. Naravno, da sem

¹ Gl. Frischauf, Die Sannthaler Alpen, I. izd., 1877, str. 213.

² Gl. Mlakarjev članek »Grintavec in Kočna«, Dom in svet, 1903, str. 403.

si pri Suhadolniku (zakaj ne: Suhodolnik?) privoščil kosilo v obliki kislega mleka in vanje nadrobljenega črnega kruha. Zvesto je pri tem frugalnem obedu sodeloval abstinentno navdahnjeni gospod Prulski, medtem ko je lahkonomi sedemdesetletnik Mirski v nevzdržni sli korakal dalje, tako da je naju mlekojedca znatno prehitel. Našla sva ga že v udobnem zavetju letos prenovljene Cojzove kočee, ko sva bila nekaj minut čez tretjo uro prestopila njen prag.

Tu naj bi nam bilo izhodišče naše Kočenske ture za prihodnje jutro. Toda nič kaj ugodno se ni kazalo ozračje: zlovesče megle so se pojavile po pobočjih in vrhovih, iz Suhega Dola gor preko sedla je vlekel hud veter jugozapadnik, vobče slab vremenski znanik. A ker se je Grintavčeva piramida občasno le pokazala, ožarjena od zahajajočega solnca, nam upanje ni upadlo.

Ali naslednje jutro je bilo hudo klavrno: vse obzorje so zastirali preteči oblaki, oknice v koči so šklepetale pod navalom nasilne jugovine. Treba se je bilo odločiti: ali naj kljub nekaznemu vremenu poskusimo svoj vzpon ali naj počakamo, da se prevedri. Tovariša nista pritegnila tej alternativni, ampak sta zlovoljna, ker se je vreme tako izmaličilo, ukrenila po svoje, da se po najbližji poti še isti dan vrnete v Ljubljano. Ni se mi hotelo, da bi z njima ubrisal v Bistriško dolino. To bi bila kapitulacija pred samim seboj! Rajši hočem kljubovati vremenu in čakati pod varno streho lepšega dne. Saj se v poletnem času vreme v planinah hitro preminja. Nekaterikrat sem že vedril po en dan ali dva, da je zopet posijalo solnce. »Post nubila Phoebus!« — to prirodno pravilo drži.

Komaj sta bila tovarisha utonila v strmo globel onkraj Kokrskega sedla, se je usula ploha, nato sodra in toča — prava pravcata planinska nevihta. Kako se je medtem godilo ubeglima tovarišema, so mi povedali turisti, ki so bili z Bistriške plati prihiteli v kočee, do kože premočeni. Obupno je bilo kar ves dan. Kolikokrat sem stopil k oknu, da sem motril mokro viхро in se oziral zvedavo proti Grintavcu, ki naj bi mi bil vremenski napovednik! Zakaj v koči nimajo barometra. Tolažila me je misel, da gospa Kočna nima vsak dan svojega »joura«. Kdor jo hoče posetiti, mora pač voglariti ali »antisambrirati«, kakor to zahteva dvorski običaj.

Pod večer je zmagal sever, neusmiljeno poganjajoč vsiljive južne megle nazaj v Kokrsko dolino. Prav na tako kritični točki, kakršna je na Kokrskem sedlu, je zanimivo opazovati elementarni dvoboj protivnih vetrov. Vrh Grintavca je zardel v večerni zarji. Kmalu so se na vedrem nebu vžigale zvezde. Obetalo se je divno jutro.

Nisem se motil. Vreme se je ubrisalo, nebo je bilo jasno ko ribje oko. Torej brž na noge! Že prejšnji večer mi je bil zagrebški turist, po rodu Hrvat iz Zadra, izrazil željo, da bi na svojem planinarjenju po Grintavcih rad posetil tudi Kočno, ki je doslej še ne pozna, medtem ko je v prejšnjih letih prehodil že vse ostale Savinjske vrhove. Ljub mi je bil tak drug, iskren ljubitelj naših planin. Svoj vsakoletni dopust prebije od prvega do zadnjega dne v našem gorskem svetu, tako da so mu naše gore bolj znane kakor marsikateremu bahavemu »domoljubu«.

Kmalu po peti uri sva krenila po Jamski poti v pobočje Grintavca. Solnce je že prijetno grelo, da mi je bil volneni jopič kar odveč ter sem ga zataknil za naramnice oprtnika. Pičlo uro hoje navzgor — pa sva dospela na razpotje, kjer kaže skala, ki je na njej z debelimi črkami napisana in s puščico nakazana »Kočna«, smer nama dotlej neznane poti. Najprej drži čez drnje in grušč, nato se polagoma niža in pogreza med sive pečine v divjo grapo, tipičen

*Kočna
(z Dolško
Škrbino;
s severa)*

*Foto Jos.
Kovačič*

»kuloar« (ozebnik). V globeli se pojavi obširna kadunja Srednjega Dolca. Do tja se je treba spustiti z izgubo par sto metrov višine. Mestoma sva morala prav oprezno kobaliti prek ostrih robov. Brat Hrvat, sicer jako okreten hodec, je priznal, da po tako razriti poti še ni hodil po naših planinah. Preko nagnjene gladke plošče sva se mogla le z medsebojno pomočjo prevesti, da sva naposled tesno ob Grintavčevi steni dospela na rob strmega snežišča.

Tu kratek odmor, da si izbereva prilično smer za zdrk po snežni strmini. Kar pogrešim svoj novi suknjič, ki se mi je bil bogve kje pri motoviljenju v skalovju izpésnil izza oprtnika. Da bi

se zbog te izgube vrnil, mi ni kazalo, češ, Kočno smem posetiti vsaj golorok; saj prihajajo na vrhove celo golotrupi planinski navdušenci. Torej hajdi brez obotavljanja naprej!

Smuk po snežišču navzdol! Cepinov drog je pri tej vožnji imenitna opora in obenem ravnalo. Tovariš, gorohodec brez palice, se je slabše odrezal, vendar sva brez nezgode pribrzela v dno kotline. Nadaljnja hoja po dobro označeni poti v Zgornji Dolec in preko snežišča v njem je nama bila lagotna šetnja. Manj zadovoljivo pa je bilo kravsanje po grušču in sipkem melišču na vzponu proti Škrbini, tej ostri zarezi, ki jo nje ime prav dobro označuje. Rahlo žuboreč vodotoček že na podanku Kočne nama je dal potrebno osvežilo, prvo dobrodošlico. Menda tam ni stalen izvirek, ampak je le vodica, odcedek snega ali neurja prejšnjega dne.

Tu opazim obledelo markacijo, držečo levo gor v Kočenski strmec. To bo tista smer, po kateri se je dr. Johannes Frischauf dne 5. septembra 1876 z vodnikom Primožem Suhadolnikom prvič vzpenjal proti glavnemu vrhu, najprej po meléh, nato po gladkih ploščah in ostrorobih pečinah. »Skalovje je bilo tako nezanesljivo, da so se mi na dveh mestih skale pod nogami odkrušile ter sem dobesedno visel v zraku več ko tisoč metrov visoko nad prepadom,« to omenja najodličnejši pionir Savinjskih Alp o tem drznem vzponu.³ Tod so se trudili in pehali trije naši planinski prvororci Franko, Janko in Joško, vsem nam dobro znani, vedno čili gorohodci, takrat še mladostno podjetni junaki! »Nobena stopinja ni obstala, prav priboriti smo si morali vsak korak,« piše o tej naporni hoji njih kronist.⁴

No, plezanje po plazovju s tako perspektivo sedaj lahko nadomestimo s tem, da se, prevalivši Dolško Škrbino, vztaknemo po klinih Kremžarjeve poti, obidemo tisto previsno skalo, ki mi je pred tremi leti dajala v nalivu varno zavetje,⁵ ter zavijemo nato po varnejši stezi v višavje Kočne. Zlektnjen se moraš preplaziti skozi razvpiti polpreduh, v živo pečevje vdolbeno galerijo, ki utegne biti malce tesna ovira le kakemu zajetnemu kalibru. Bolj neprilичno je bilo stopanje po ovinkih v grapah, kjer je še ležal zmrzli sneg, na njem pa prhka plast včerajsnje toče. Če bi se tu kdo spodrsnil in se zakotalil v globino, bi se Kočni bržčas za vedno odrekel.

Srečno sva se pretegnila preko teh in sličnih ovir, ko se pojavi v znatni višini stolpičasti vrh, označen s triangulačnim lesenim križem. Bistri pogled mojega druga je opazil, da se na vršiču premikata dve človeški postavi. In res, po krušljivi stezi se nama po preteku nekaj minut približata dva turista. Spredaj je stopal mlad mož kakih 30 let, povezan z vrvjo preko pasu, za njim pa, držeč ga na tem povodcu, vodnik, domačin z Jezerskega. »Tako je pač zložen sestop!« sem malce podsmehljivo pripomnil po nemško, da se ne bi tudi domačin čutil prizadetega. »Warum nicht, wenn man so be-

³ Gl. Frischauf, o. c., str. 208.

⁴ Gl. članek: Dr. Fr. Tominšek, Dva dni v Grintavcih. Pl. Vestn. 1903, str. 109.

⁵ Gl. Plan. Vestn., 1931, str. 223.

quemer geht?« se je glasil stoični odziv. »Tudi prav,« sem si mislil, »takih junakov je treba v naših planinah, da vsaj domači vodniki kaj zaslužijo. Našim planincem bi bilo vendarle nerodno, v taki sprembi očitovati svojo malodušnost ali komodnost.« Spominjam se prizora, ki sem ga bil pred nekaj leti doživel na Zugspitze. Odkar sta na ta najvišji vrh (2963 m) Nemčije zgrajeni dve vzpenjači, na avstrijski strani viseča žična, na bavarski pa ponajveč tirna železnica, so utrpeli tamošnji gorski vodniki skoraj ves svoj zaslužek. Znajo pa se odškodovati na ta način, da namotvozijo bojazljive izletnike, ne-
vajene hoje po grapavih ploščah in pogleda v globino, na vrh ter jih tako vodijo po poti, po kateri se naš planinec lahko skakljaje vzpne tistih 150 m od višinske postaje do planinske kočice na zapadnem vrhu Zugspitze. Kako imeniten je spomin na tak vzpon, če ga še fotograf ovekoveči v dokaz turistove velepodjetnosti! —

Točno ob četrtna 10. uro sva stopila na zaželeni glavni vrhunec Kočne (2539 m), ko sva imela štiri debele ure dokaj naporne, a ne manj zanimive hoje za seboj.

Ni dosti prostora na tem vrhunskem špiku. Majka Kočna ne sprejema obiskov v velikih gručah. Že Frischauf omenja v popisu svoje prvenstvene ture, da je vrh tako šilast rogelj, da je bilo na njem komaj prostora zanj in za vodnika.⁶ S tega stožca se more prav nazorno premotriti temenski lik Kočne, ki slove za najbolj razčlenjeni vrh v Savinjskih Alpah. Nekateri alpinisti ločijo na njem vsaj tri vrhove: vzhodnega kot najvišjega, severnega in zapadnega; drugi jih poznajo še več. Vsi ti razkosani grebeni so razvrščeni okoli najvišjega vrha, »podobni lopatam velikanskega vretena«. Kako protivje v tem pogledu ji je vitka piramida Grintavca! V sličnem odnosu sta si v vzhodnem predelu širokopleča Planjava in stožcu slična Ojstrica.

Ne bom podrobno opisoval razsežnega razgleda, ki se odpira na vse strani obzorja. Le proti vzhodu zastira Grintavčeva gmota pogled po Savinjskih vrhovih. Kranjsko in Ljubljansko polje, vse Zasavje in Savinjsko dolino je še odevalo megleno morje, saj so dolinsko ozračje še mrenile pare nalivov prejšnjega dne. Zato pa so se nad to sivo gladino tem jasneje odražale vse gorske vrste od Triglava do Pohorja in Loškega Snežnika. Celo cerkvica na skromni Šmarni Gori se je že belila v dopoldanskem solncu. Tam na daljnem jugozapadu pa se je grmadila temna oblačna stena. Slabo znamenje za jutrišnji dan!

Kaj meni do tega? Da sem bil le danes deležen milosti, ki mi jo je majka Kočna izkazala v tako obilni meri! Nobena sapica ni hlidela, puh cigarete se je dvigal navpik v nebes kakor dim z Abelovega žrtvenika. Vsepoposod prazniška tišina, nič brnenja žuželke

⁶ Gl. Frischauf, o. c., str. 209. — Frischauf je poskusil že l. 1875 zavzeti glavni vrh Kočne z Jezerske strani. Vzpenjal se je iz kota Makekove Kočne in je po naporni hoji v družbi vodnika Mavca dosegel le severozapadni vrh Jezersko Kočno (2475 m). Glavni vrh je našel s te strani nedostopen. Gl. o. c., str. 192 sled. — W.

⁷ Gl. dr. Fr. Tominšek, Plan. Vestn., 1903, str. 121.

ne ščebeta ptice. To sveto ubranost moti edino človek, ki čeblija je uveljavlja svojo vzvišenost nad materjo prirodo. Bore negotó! Ali, če se čuje vriskanje objestne mladine celó z vrha Grintavca semkaj.

Sanjavo sva ždela v blagi ubranosti ter strmela na lepi božji svet pod seboj. Šetati se ne moreš po razritem temenu. Hudomušni Janko je prav pogodil, ko pravi: »Teta Kočna zahteva, da se naj v njenem »salonu« vedemo spodobno in mirno.«⁸ Saj tudi ni misliti,

Foto Cizelj

Vrhovi
Kočne
(severno
ostenje)

da bi preprost gorohodec, če nima plezalne ambicije in tej primerne opreme, dosegel od tu kak drug vrhunski pomol, razen če se poda v nevarnost, da se po najkrajšem potu znajde v prepadni globini.

V prvotnem načrtu mi je bilo, da s Kočne sestopim po Kremžarjevi poti »razglašene slave« na Jezersko in da napravim naslednjega dne še kak planinski izlet, če se vreme ne bo kisalo. Sedaj sem se neprijetno zavedel nedostatka svoje obleke; zakaj brez suknjiča bi mi bilo vendarle nerodno pojaviti se v tako imenitnem letovišču, kakršno je Jezersko, zlasti če bi me tam zadela kaka vremenska neprilika. Sploh pa: zakaj naj bi svoj jopič žrtvoval kakemu

⁸ Gl. I. c. str. 175.

planinskemu rokomavhu? Sklep, ki ga je odobril tudi moj tovariš, je bil: »Nazaj po isti poti!«

Na presedljaju v Škrbini sva se ločila. Njemu sem želel srečno pot na Grintavec s severne strani in dalje tja na Pohorje, kamor je bil namenjen, sebi pa, da najdem izgubljeno stvar. Kaj hitro je šlo po skalovju nizdolu do znanega mi potočka na znožju Kočenskega plaza. Tu sem si hladilni napoj zabelil z limonovim sokom — divna uteha žejnemu popotniku. Zdrčal sem po grušču v kotlino Zgornjega Dolca ter poslal zadnji pozdrav drugu Hrvatu, ki se mi je zdel kakor akrobat, stopicajoč po škrbasti rezi Dolškega prsobrana.

Iskal sem prehoda iz tega Dolca ob Grintavčevi steni za vstop v sloviti »kuloar«, a nisem ga izsledil. Torej sem moral hočeš nočeš kreniti še v Srednji Dolec in navzgor po snežišču, ki sem bil vanje pred tremi urami s cepinom začrtal premo sled svojega zdrka. Zdaj seveda sem moral globoko sopeč v potu svojega obraza v vijugah stopicati po prilično mehkem snegu. Kar odleglo mi je, ko sem prisopel do navpične stene, ob kateri drži nekazna stezica v strmo grapo.

Kakor vsak planinec po izkušnji ve, se pleza po skalnatem svetu vkreber spešneje kakor pri kobaljenju navzdol. Zakaj, pri tem dela, oprijemaje se z rokama, pravzaprav z vsem trupom ter porazdeljuje potrebno silo na več mišičjih skupin. Pametna teorija, dokler jo moreš udelejevati. Toda ko sem prilezel do predobro mi znane poševne plošče, mi je menda gorski duh urekel: »Zapik!« Pred in nad menoj zgolj krušljivo pečevje, rob, ki sem na njem slutil markacijo, pa nedosežen, ker ovira dostop do njega tista nagnjena in vrhu tega še vlažna plošča, tako da ne moreš na njej stopaja postaviti. Premotril sem položaj in našel, da se je bila tu bržčas letos odločila ogromna skala ter zdrknila v globel. Razkrušeno mirje priča, kje se je razdrobila. Tako se je pojavila ona gladka »terasa«. Da bi nas bilo dvoje, bi si že mogla pomagati.

Zavedel sem se, da samohodcu vsaj v taki zagati ni dobro samemu biti. Modroval sem s Horacijem: »Aequam memento rebus in arduis — tu pač v prvotnem pomenu besede! — servare mentem!«⁹ in ugibal, kateri telovadni podvig bi se dal z uspehom uporabiti. Domislil sem se tudi Frischaufovega nasveta, da naj bi vsak, kdor hoče plezati na Kočno, vzel s seboj koničasto kladivo (Spitzhammer)¹⁰, da bi si mogel v skali sproti sekati stopice, češ da tudi šibkejši turisti pridejo čez nevarna mesta, če le morejo stopinje varno zastavljati.¹¹

Jasno mi je bilo, da stojé ne morem opraviti prestopa čez ploskev. V podkovankah bi neizogibno zdrčal v ostrorobo grapo, plezalk pa nimam. Poskusim torej sedé — in reči moram, da se je zadnja oplat izkazala kot zanesljiva torna ploskev — honni soit... tembolj, ker sem se mogel z robom podpetnikov opirati v razpoke

⁹ »V strminah glej, da si ohraniš mirno kri!« — W.

¹⁰ Kladivo, čigar ena brada je topa, druga pa se končuje v ost. Tako kladivo jemljejo s seboj današnji alpinisti-plezalci. — W.

¹¹ Gl. Frischauf, o. c. str. 213.

Grintavci od Skaručne

Foto Skerlep Janko

od vlage polzke strmine. Ta »prestop« mi je povzročil vsaj pol ure zamude. Pošteno sem se oddahnil, ko sem se nato z lahkoto vzpenjal po zložnejših stopicah tega famoznega ozebnika. Ako bi kdo na onem preklicanem mestu zabil le nekaj klinov, bi bila tista »pasaža« tudi samotežnemu turistu igrav prehod.

Ker sem svojo pozornost doslej obračal v drugo smer, sem že kar pozabil, čemu sem prav za prav lezel po isti poti nazaj. Dospevši na plano pobočje, se domislim svoje izgube. Da bi šel sedaj nazaj gledat, ali ne leži kje v grapi? Za nič ne! Naj obleži kot zahvalna žrtev za srečni izid prestopa napora!

Že sem se bližal razkrižju Grintavčeve poti, kar opazim na belem grušču rjavo krpo — izgubljeni jopič. Tako se je tudi ta zadeva povoljno rešila, zanimiva le za statistika kot dokaz, da ves dopoldan onega solčnega dne ni prišel tod mimo noben turist ne pastir. Menda so to pot res v nemar pustili, ker se nihče ne meni zanjo, da bi jo popravil in nanovo označil. Spričo svoje osobitosti pa zasluži, da bi jo bolj negovali; saj je poleg poti po Turskem Žlebu in po Žrelu lahko smatramo za najzanimivejši prelaz v Grintavcih. Priporočil bi jo vsakemu spretnemu gorohodcu ali vsaj njih dvojici kot zvezo na krožni turi Kokrsko sedlo—Grintavec—Kočna —Dolci—Cojzova koča.

Poslej je šlo naglo nizdolu. Najprej seveda sem oskrbnici na Cojzovini naročil, da naj turiste, ki so namenjeni v tej smeri na Kočno, opozori na neprilike, ki jih utegnejo tam doživeti; nato pa sem brzel preko Taške v Suhi Dol, se zgasil zopet pri Suhadolnikovih z istim gastronomskim namenom kakor pred dvema dnevoma, in sem naposled ob tri četrt na štiri stopil na trdo cesto v Kokri. Le eno uro in štirideset minut je trajala ta hoja s Kokrskega sedla, od slovesa na vrhu Kočne pa je minilo šest ur.

V stenah Storžičevega kraljestva je pričelo gromko bobneti. Tista oblačna gmota, ki sem jo bil dopoldne opazil na daljnem zapadu, je že zajela bližnje višavje ter pričela stresati svoj »blagoslov« nad pokrajino — kakor da bi višje sile ne dopustile, da se dvignem naslednjega dne še na Storžič, kamor sem nameraval kreniti od Kanonirja. Zazdelo se mi je, da Kočna, ta oblastna matrona, ne trpi, da bi turist tudi naknadno obiskal še kakega drugega gorskega veljaka, potem ko je opravil obisk pri njej. —

P. S. No, tudi Storžič mi ni izostal. Tri tedne pozneje sem v družbi Mirskega in Prulskega z njegovega vrha pozdravljal mogočno sosedo Kočno.

Vas Podlonk pod Ratitovcem

Dr. Rudolf Andrejka:

Potje in prebivalci ob Ratitovcu

Običajna in najbolj položna pot na Ratitovec je iz Češnjice tik za gostilno »Stari Ratitovec« do mostu čez Dašnico in odtod strmo navhribu do kolovoza, ki drži odslej ob severnem, potem ob zapadnem pobočju Mlak, Plesni in Strdl-vrha v dveh urah do Prtovča.

Za izpremembo naj popišem drugo pot, ki drži iz Železnikov najprvo do vasice Draboslovice (856 m), odtod pa čez sedlo Špiček položno v isti smeri ko nižja pot v Mlakah, ki jo doseže malo pod Prtovčem. Ta pot je res bolj strma nego običajna, a je četrť ure krajša in nudi več užitka s prelepimi razgledi.

Za lepo in prostrano župno cerkvijo v Železnikih, v kateri je v velikem oltarju znamenita Wolfova slika sv. Antona (v stranskih so tudi Langusove), zavije pot čez lesene stopnice navzgor in drži mimo starih kmetskih hiš sela Škovin proti Suhi dolini, nad katero vzraste pred nami gora Strmec. Od prvotnega kolovoza se cepi pot kmalu ostro na desno in se vzpenja mimo starih sadnih dreves po strminah škovinskih travnikov v vijugah višje in višje, preskoči strmo grapo Suhe doline že precej visoko nad Železniki ter doseže takoj potem mešani gozd; v njegovi senci drži položnejše v zapadni smeri in zavije mimo majhne goljave v star, veličasten bukov gozd. Že med potjo so se odpirali lepi pogledi na Selško dolino od Češnjice do Selc in na Železnike; zdaj pa vzrastejo naenkrat na jugu in jugozapadu vrhovi Škofjeloškega pogorja skoraj

otipljivo pred nami: predvsem Kovaški Vrh, Vancovec in njega odrastka Plešenice in Vedelja, za njimi pa veriga poglavarjev Loškega gorovja: Mladi Vrh (1371 m), Koprivnik (1399 m) in sivi Blegaš (1578 m).

Še dobrih deset minut in že se jasni bukovje proti severu. Svet se za spoznanje zravna. Gozd se umakne, njegova temna senca se spremeni v sočno zelenje senožeti, ki se niža proti severu. Tu stoji pod samotnim znamenjem klopica in vabi na odpočitek. Na Močilah smo, odkoder se odpre prvi nenadni pogled na Jelovico z Dražgošami, goro Sv. Križa z vasico Kališami, za njimi pa na plemenište kulise Karavank in Kamniških Planin. Lepo je tu počivati.

Pot čez senožeti drži navzdol v Drabosloviško grapo k prvemu kmetu »Bernardu«; naša (markirana) pot, ki je sedaj kolovoz, pa zavije na levo pod obronke Sovinke v južnozapadno smer in doseže v nadaljnjih desetih minutah prve odrastke Strdl-vrha. Tu se pot prevale in odpre; položno drži odslej proti zapadu čez travnike naravnost h gostoljubni domačiji »Pri Gregorju« na Drabosloviči. Kakor lastovičje gnezdo čepi ta enonadstropni kmečki dom, v katerem je skozi stoletja gospodaril Šmidov rod (856 m). Draboslovica je staro kmetško selišče. Nje prvotno ime, kakršno je zapisano v urbarjih loškega gospodstva, je Dobrósllica (Dobrosłitzi) - skrajšano iz Dobroslavice; šele v novjšem času se je prepostavilo v Droboslovico ali Draboslovico. Že l. 1500. se omenjata tu dve kmetiji; obe sta se ohranili do danes. S kakšno težavo so morali prvotni naselniki krčiti v teh strmih rebrih prvotno goščavo v plodna polja in travnike! Štiristoletno težko delo naših kmetških prednikov proti skopi, uporni naravi je osnovalo čudovite lepote naših gorskih vasi in našega rovtarskega sveta in temelji v njih ljubezni do lepe, pa trpke zemlje slovenske! Mar cenimo to delo mi uživatelji teh lepot, mi večkrat blazirani potomci?

Kristalni studenček, izvirajoč tik nad Gregorjevo hišo, žubori dan in noč pesem o lepoti in zdravju naših planin. Vse naokoli so senožeti in majhna polja, iztrgana nekdanjemu gozdu; gozd jih sedaj, odmaknjen v višino, varuje viharjev in povodnji.

Domačin, postavni kmet Lovrenc Kemperle, ki se je po odhodu Šmidovega rodu preselil sem iz Podlonka pred 18 leti, nas povabi, da vstopimo v hišo. Gostoljubno nam postreže z izvrstnim mlekom in s čajem, za krepkejša grla tudi z domačim hruševcem. Njegov sin, čvrst in prijazen fant, ravno svira »eno« prav okroglo na orglice. »Pa je doli pri Bernardovih gramofon,« pravi Ludvik; »če hodite tod nazaj, se oglasite, da se malo zavrtimo; so zelo pripravljeni ljudje pri Bernardu.«

Težka je ločitev od tega skritega raja, ki ga je dobro poznal in ljubil prvi in največji planinec Selške doline, dr. Janez Ev.

K r e k. »Kolikokrat je prišel sèm gori,« pripoveduje Gregorjev oče; »včasih že v noč, ko je pohajal na Prtovč, sam ali z dr. Koroščem. Čvrsta in vesela fanta sta bila, pa prav nič jih ni zdelala strma pot skozi grapo.«¹

Za Gregorjevo domačijo zavije markirana steza ostro na desno navzgor na sedlo, katerega vzhodni odrastek se imenuje Špiček. Tu je dosežena največja višina te poti (886 m). — Vsak, kdor prvič dospe sem gori, obstrmi; tako nenadno udari nanj premogočna slika Ratitovca z obema vrhovoma, Gladkim in Kosmatim vrhom, ki vzraseta naenkrat v neslutnem veličastvu. Ogromna je njih gmota, kakor da bi klicala v dolino: »Tu sva, zadnja sinova Triglavskih Planin! Ne bojte se, vi doli v dolini: močna sva dovolj, da vas varujeva.«

Kakor da bi ljudje tam doli to slutili, so se zatekli pod okrilje obeh gorâ že pred stoletji: Slovenci iz Selške doline, Tirolci pa iz Sorice sem; obširno svojo vas so imenovali Slovenci Podlonk (Pod Lonkom², Soričani pa Termolbem³). Tu se je mešala slovenska in nemška kri! in uprav Podlonk je bila skrajna meja nemškotirolske kolonizacije pod Ratitovcem, ki je segala od Sorice na vzhod. Seveda so se rodovi v Podlonku in bližnjem Prtovču hitreje poslovenili ko oni v skitem gorskem kotu okoli Sorice in Danj, najbrž že pred dvema stoletjema. Tudi imena livad in pobočij, dolin in potokov, celo njiv in travnikov okoli Podlonka kažejo, kako sta se tu pred stoletji mešala dva si tuja naroda in jezika.

Tam na skrajnem zapadnem robu vidimo 1000 m visoko prtoško cerkev Matere Božje, zgrajeno l. 1869. iz prvotne kapele. Cerkev je kmalu postala tudi priljubljena božja pot. Jezušček v stranskem oltarju je dar kajžarice Urše s Prtovča; dala ga je izvršiti vsled zaobljube, ko se je rešila v Ljubljani iz vode. Tam so travniki in njive Rosaker (Rossacker = konjska njiva), Bideržan (Widder, Sonn = osoje) in Štiklen (Stückle = košček); delu Strdl-vrha pravijo še danes Stumpfenk (Stumpfleck = topi vrh, ali naš tošec = tolstec); hrib nad Prtovčem in naše sedlo, kjer stojimo, sta Špiček (Spitzeck); vrhnjo skalo Kosmatega vrha pa nazivljejo Podlončani še danes Kuglo (iz nem. Kogel); senožeti, ki padajo pod Prtovčem proti Podlonku tik ob poti na Pručno in Razor, imenujejo Rošt (Rast), Lajnar (Leine = Lehne = pobočje) in Žbanjkele (Schweineckel-c). Nad najvišjo (Kovačevo) hišo št. 13 v Podlonku se razprostira ravnica Tola (Tal), nad njo pa se kamenite senožeti že zopet imenujejo prav slovenski Pečice; desno od male grape so Lajtre (Leiten = stran, breg), gozd naprej proti Pučici pa imenujejo zopet slovenski »Laze«; tudi gozd na levo od Podlonka proti Prtovču ima slovensko ime Čérnik (izgovarjajo ga Čárnk), pod njim je travnik Riba (iz nem. Rüben = repa).

¹ Od češnjiške poti čez Mlake se kmalu (na severnem pobočju) cepi strma pot skozi Draboslovsko grapo na Draboslovico. Tudi ta pristop je hvaležna izprememba običajne ture čez Mlake. Pot je zaznamovana.

² Lonk se še danes imenuje hrib vzhodno od vasi Podlonka.

³ iz: »unter d'n Olmen« (Almen).

Steza nad Potokarjevo hišo proti Erzarjevim njivam gre čez Kregrot (beseda je nemškega izvira, ki pa si je ne znam razložiti). Ko zremo s svojega vzvišenega razgledišča proti Kosmatemu vrhu, zagledamo pod njegovimi skalnatimi stenami, ki jim domačini pravijo »Pred Robmi«, livade in senožeti Žloft (nem. Schlucht), Čnogerl (nem. z'Nogerl = z'Neigerle), Cimerl, Mavre (nem. Mauer), pirkó (nem. Birke) in žetl (nem. Sattel). Na desno, tam, kjer se odrastki Kosmatega vrha stikajo z nižjim grebenom Brsnicami, pa imajo vrhovi in pobočja že zopet slovenska imena. V kotlini pod Jesenovcem pa izvira potok Oželpoh, ki mu priteka od leve izpod Slemenca Zalpotok. Oba se stekata po grapi Mačohi pri Mejevcu v Dašnico.

Kakor je ohranila slikovito razprostrta vas Podlonk v svojih gozdovih in travnikih, dolinah in potokih do danes šarovito sliko svoje naselitve, tako tudi v rodbinskih imenih svojih prebivalcev. L. 1630. so bili tu gori naseljeni poleg nemških Šmidov in Gortnarjev, Sturmov in Kemperlov tudi slovenski Večeri in Pogačniki, ki se jim l. 1714. pridružijo še Notarji (Novtarji), Demšarji in Primožiči. Tudi v naši dobi se je ta mešanica nemških in slovenskih imen ohranila.

Po tem zemljepisno-zgodovinskem razgledu nadaljujemo pot, ves čas s pogledom na Ratitovec, malo navzdol v mični travnati kotlinici Vrtači, potem pa ob pobočju Plesni položno med grmovjem in gozdiči, senožetmi in pašniki po ravnem vse do velike smreke, kjer se naša steza, kakih 10 minut pod prtovško cerkvico, združi s kolovozom iz Mlak in Češnjice. Na Prtovču se zglasimo, po navadi vseh častilcev Ratitovca, na prijaznem in snažnem domu »Pri Luki«, označenem z razkazalno tablico SPD. V tej hiši je prebival dr. Janez Ev. Krek vsako poletje; tu se je odpočil v čistem gorskem zraku, zroč na vse Loško pogorje, na ljubljeno Selško dolino in dalje čez Sv. Mohor in Ljubnik na Kranjsko ravan, Sorško in Loško polje tja do Šmarne Gore in Kamniških Planin; tod je snoval nove načrte za blagor svojega naroda. — Častitljivi gospodar Peter Pavlič nam postreže tudi tu rad z izvrstnim kislim ali kuhanim mlekom in, če nam je sreča mila, tudi s pristnimi prtovškimi žganci.

Običajna pot drži odtod mimo vodovodnega izlivka, ki ga je oskrbel Prtovčanom še dr. Krek, na desno proti Pučici na Razor, Tirle (nem. Türlle) in odtod na Krekovo kočó. Planincem, ki si žele izpremembe, pa bo tudi ustregla druga pot, ki gre na levo skozi vas in potem nad pobočjem Jeben (Eben) in sotesko Plenšakom ves čas pod robmi Goča, vzhodnega odrastka Gladkega vrha, na sedlo Poden; odtod pa po Torkarskih ridah na južnem pobočju Raštlajnarja na Gladki vrh.

Dovški Gamzovec¹ (2440 m) od jugo-zapada

Veoma je topao dan bio 27 srpnja 1933, kada sam sa drugom Jurcom, prilično kasno jutrom, kretao mimo planinske kuće na Krnici putem Križkoj Steni. Prošloga dana je drug dao ideju, koja je kako smo se kasnije osvjedočili bila neočekivano umjesna, da pogledamo Dovški Gamzovec od južne strane. Ni malo nam se nije žurilo, ma smo tako kasno pošli. I vršak Zadnjega Prisojnika, i mnogi drugi vrhunci već se odavna kupali u jakome žaru sunca. To je trebalo da nas potakne, da požurimo — pogotovo kada se polazi u nepoznatu stijenu — no, tada nam je bilo skoro svejedno, dali ćemo izvesti namjeravani uspon ili ostati u dolini. Onako svježije jutro, izgleda, godi nam više u dolini, u mladoj bukovoj šumici, nego, možda, gore na užarenim vrhuncima.

Svejedno je uskoro već daleko i duboko pod nama lijepa svijetlo-žuta, nova planinska kuća, čiji crni krov jedva naziremo sred tamne, guste šumice. Još dalje, uz bistri potočić na jednom proplanku, štrči majušna (majčkena) kao kutijica (škatlica) od žigica bajtica prijatelja pastira. Dvije kravice. Vidim i pastirovog fanta, Lojzeta, gdje se čučeci (čepé) pored jednog debela oslađuje zdravim, sočnim crvenim jagodama sa staklastim kapljicama rose. I čuva svoje kravice... Okolni vrhunci su duboko već obasjani. Od sjevernih još jedino primjećujemo Lipnicu i šiljak Špika ali, i oni nam uskoro nestadoše za pobočjem jugo-zap. Dovškog Gamzovčevog rebra. U nijansama već naziremo smjer našem usponu. Pred nama je jugo-zapadna stijena D. Gamzovca. Odabiremo za uspon grapu. Kroz polovinu siječe ovu stijenu, i pri vrhu se njenom ističu (izražata) dobro dva malena, izduljena sniježnika.

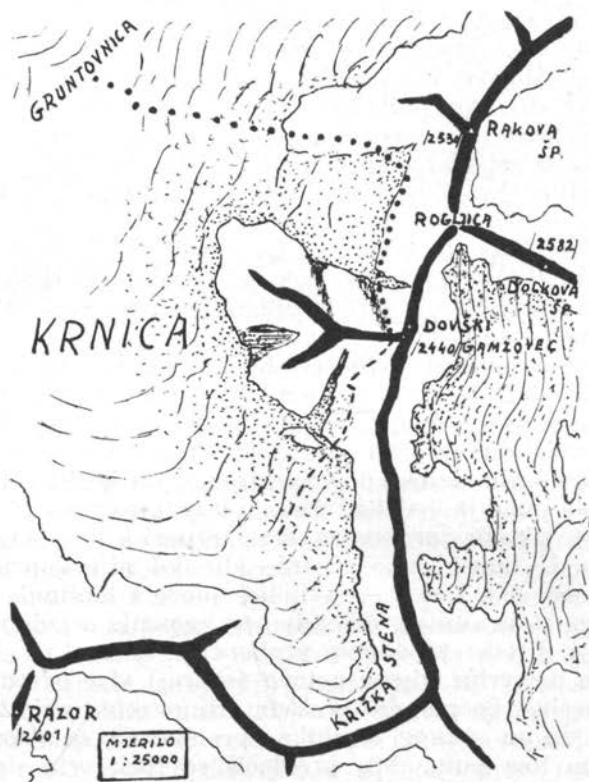
Ostavljamo put na Križkoj Steni kada se počinje gibati među omanjim blokovima sasutog kamenja. Skrenuvši lijevo zaplašismo jedan raspoloženi čopor ovaca, koje veselo otkakutaše po kamenim sipinama, da se nešto niže opet zaustave. Začas smo pri umazanom sniježniku, nešto desno — istočno — grape. Malim prijelazom po desnoj ljuskastoj pećini, dospjesmo u samo dno stijene, nad sniježnik. Svugdje je teren blaga nagiba, stoga odmah ovdje zapuzasmo (zaplezamo).

Dio stijene desno grape činio se iz doline silno gladak i strm, da smo tako odabrali radije grapu za uspon; sada međutim vidjesmo, da on ni izdaleka nije onakav kakvim se prikazao, da ne može i ne smije zadavati mnogo brige, već, da će taj dio uz to pružiti još i daleko veći užitak nego grapa. Tako grapu, koja nam je ostala prilično daleko u lijevo, smjesta zapustismo. Izgleda, bila bi i odviše laka za jedan »plezalni« uspon. —

U početku nismo zapažali, da je ovaj glatki dio, kojim se uspijemo neobičnom lakoćom i vanrednom elegantnošću, jedan ogroman

¹ Dr. Tuma: Dovški Gamsivec. — Uredn.

žljeb sa dnom od velikih, talasastog (valovite) oblika glatkih plata, nego — tek (šele) kasnije. Plate su naskoro postale strmijima, i bili smo prisiljeni navući svoje penjače cipele; tada primjetismo i strane (rubove) ovoga žljeba, koje tek ovdje počinju poprimiti svoju jasniju izrazitost. Pri svom dnu je žljeb izvanredno opsežan, te se otuda uopće ne može da konstatira formacija jednog žljeba, jer mu se strane, preko blago talasajućih plata, neprimjetno stapaju sa stijenom.

Dovški Gamzovec sa okolinom

..... uspon dr. Juga, 6. VII. 1924

----- od jugo-zap. strane, 27. VII. 1935

Uspón nam je vodio desnim — u smjeru puzanja — strmijim dijelom žljeba; namjerice smo tražili veće strmine. I ondje, gdje su glatke plate postigle maksimalni nagib — sigurno i preko 50° — dobre penjače cipele držale su odlično. Tako, da smo se jako brzo, i iznenadno našli pri vrhu plata — koje su tamo i najstrmije. Uspón je bio — užitak! Ne znam, dali je i kolegi Jurci, u njegovim od ranije još razderanim penjačim cipelama, sada sa »džonom (podplat)

² U nedostatku fotografije jugo-zap. stijene D. Gamzovca prilažem opisu zemlj. skicu terena, izradjenu po skici u »Našem alpinizmu«, sa ucrtanim smjerovima uspona u D. Gamzovecu.

od krpa jedne vreće, « ovaj dio uspona darovao isto takvo uživanje?! Pri vrhu plata raširenim rukama skoro dodirujemo rubove žljeba, toliko je izgubio od svoje opsežnosti.

Više nego polovinu stijene imamo pod sobom, a uspon još i ne oćutjesmo.

Baš se nimalo prijatno ne bi bilo otkotrljati sa vrha glatkih plata, jer se ranije nigdje ne bi mogao da zadržiš tek na duboko pod tobom ležećim sipinama odlomljenog kamenja... Kad to čovjek uoči, mahinalno mu se pričinu uporište labilnim, i osvrće (ozira) se, da potraži sigurnije mjesto. — Prešli smo oprezno vrh plata nešto u lijevo i dohvatili se jedne ne visoke, ali prilično krhke pećine; po njoj 6—7 m okomitog (navpičnoga) uspona, i odjednom prispjesmo gore na jednu položitu terasu nad žljebom. Put je sada otvoren sve do vrha kratkog zapadnog grebenčića i stijene. Udarismo u pravcu bijelih, okomitih i visokih glatkih plata pod vrhom desnog dijela stijene.

Nemoguće je ove plate ne zapaziti, ističu se na daleko, prvenstveno, svojom bijelinom, te frapantnom, upravo preciznom skulptorskom formiranošću! Moguća je uporedba sa ogromnim bijelim platnima, nešto naduvenim od povjetarca, razapetim u tamnoj, neravnoj stijeni. Nad njima smioni, prijeteći oblici, i modri horizont. Bili smo zadivljeni. Također (takisto) je veoma lijep i informativan pogled na protivnu stranu, gdje se upravo upadljivom impozantnošću ukazuje glatka sjevero-istočna stijena Zadnjega Prisojnika. Međutim, stoji još netaknuta. — Nije daleko do vrha stijene, put je slobodan. Svugdje (povsod) okolo puno je svijetla, vrhunci koje zapažamo ljeskaju se sa sniježnicima u jakome žaru sunca, zrak treperi a fine magličaste niti dizahu se... U tamnoj smo stijeni, gdje još nije doprlo sunčevih zraka. Iskreno smo željeli — svijetlo, sunce i toplinu. Požurismo preko tankoga sloja sitnijeg odlomljenog kamenja u jednom kratkom žljebiću, lijevo prema zapadnom grebenčiću. Teren je — da bi se trčalo. Desno pri vrhu stijene gotovo (skoraj) vise ogromni blokovi naslaganih pećina, veoma sličie kakvim džinovskim (orjaškim) stepenicama, kao da su svakog trenutka spremne da se stropoštaju, da sve smrve na tom putu. No, provlačiš se ipak vrlo sigurno kroz kamine i prelaziš previse što ih tvori ovo džinovsko kamenje. Zamalo pa stajismo na vrhu njihovu, što je ujedno i vrh grede koja je poslužila dr. Jugu za uspon sa sjevero-zapada. Ovdje direktno gore i začas bijasmo na suncu, vrhu stijene. Bio je i suviše velik kontrast: zaslijepljujuće svijetlo, žarko sunce i jaka toplina, no ovoga puta nam je to baš prijalo. Imali smo sada sveg onog u obilju za čim smo čas ranije još tako strasno žudjeli (hrepeneli)...

Jedan rijetko lijep i zanimiv uspon, i — neobično kratkotrajan (svega 1 i po sat!). Umor uopće nismo osjećali, i smatram, da bi upravo bio najveći apsurd, kad bi se tako nešto moglo doživjeti na usponima sličnim ovomu. Poslje ovakova uspona osjeća se čovjek tako psihički i fizički čil, i tako raspoloženim, da ga neka nejasna sila vuče da, bez prestanka i zamora još bar jednom ponovi uspon. I skoro je teško tome odoljeti.

Dovški Gamzovec (2440 m) i Triglav ispod Križa

*Foto
S. Aleksić*

Jugo-zapadna stijena D. Gamzovca, unatoč (kljub) tomu, nije »mačka«. Zahtijeva i te kakov oprez. Ni visina joj baš nije malena, jedino opsežnost, no to u objektivnoj, današnjoj klasifikaciji stijena upravo i ne igra ulogu. Prostora ipak ima u njoj za bar još 2 potpuno nova, a sigurno i lijepa uspona (jugo-zapadno rebro; grapa u sredini stijene). Svi se oni sastaju na malenom zapadnom grebenčiću.

... Bili smo kao malena djeca: srećni, veseli, zadovoljni...

Dovški Gamzovec, jedan od trabanata imponantnog masiva Škrlatic sa istoka je jedna jedva primjetna gromada pećina jugo-zapadno Rogljice, ali sa zapada, nesumnjivo mora uzbuditi interesovanje alpinista. Ondje se nad Krnicu sa daleko istegnuto njegovog južnog grebena ruše stijene, koje su veoma lijepe i koje će pružiti alpinistu užitke kakove samo može doživjeti u rijetkoj stijeni naših krasnih Julijskih Alpa. I izbirljivog, savršenog alpinista moraće uistinu, u profinjenim njegovim zahtijevima, da veoma zadovolje stijene Dovškog Gamzovca. Nikako ne želim pretjerivati, i ako bih htio da svratim opravdanu pažnju na ovo iz nerazumivih uzroka zapušteno stijenje, govorim samo kao alpinist koji osjeća užitek u jednom lijepom usponu, gdje se, ma i u minijskijim dimenzijama, susreću skoro sve varijacije najodabranijega alpskog terena. A to, mislim, nije baš uvijek lako pronaći...

Još uvijek u našim malim ali krasnim Alpama ima, ne mnogo ali, dosta skrivenih kutića i manjih stijena koje iščekuju, da ih kogod posjeti, da zađe u netaknuto carstvo tišina i vječite ljepote gdje duh bukt (plamti) zdravom, dubokom mišlju (mislijo).

Zamišljeni odlazimo s Dovškog Gamzovca pod najjačom žestinom sunčevih zraka položenim južnim grebenom, na momente zaklanja-

jući se u sjenke njegovih izbočenih strana. Vjernim pratiocem je Delkova Špica, blaga parabola sa sjev.-zap. i jugo-istočne strane, neobično ovdje slična Dovškom Gamzovcu ispod Križa. Sipine sitnoga kamenja na njenim južnim pobočjima, kao tiha jezerska razina (gladina) pod jačim povjetarcem, talasale se. Uplašena, oprezna jedna divokoza u vratolomnom trku pobježe niz Križku Stenu.

...Već je davno, kako smo u dolini. Para probija (se dviga) iz malih, žutih »vulkanića«. Plamen osvijetljuje lice, i pune su oči suza nad garavim (sajast) loncem gdje se kuhaju žganci.

Rumenilom zapadajućeg sunca oblivena je naša velika piramida pod vrhom Dovškog Gamzovca.

Slavko Smolej, Jesenice:

Kako smo nesli križ na Škrlatico¹

Tri nedelje povrsti so se razlegali udarci kladiva od žive skale vrha Škrlatice; skupina po štiri je hodila te tri nedelje pripravljat temelj zamisli in zaobljubi pokojnega tovariša Sandija: križu vrh Škrlatice.

Pred tremi leti se je pokojni Sandi Wisiak pri smuški tekmi z Rožce ponesrečil, pa se je tedaj zaobljubil, da na lastne stroške postavi križ na vrhu Škrlatice, če ozdravi. Ni še dodobra okreval, ko je njegovo mlado, tako tesno z dihom naših neskončno lepih gora priraslo življenje ugasnilo pod Planjavo. (12. maja 1933; Pl. V. 1934, 342. Uredn.)

Koncem (26.) avgusta lanskega leta je bilo, ko se je zbirala v dolini Vrat družba, ki naj v karavani ponese na vrh Škrlatice izpolnjenje zaobljube. — Ta večer ni bil večer, kakršni so običajni v planinskih kočah. Danes se tudi harmonika ni napihovala prešerno, veselo; pritajena pesem, ki se je glasila v noč, je skoraj motila nočejšnje praznično razpoloženje. — Z vremenom je kazalo slabo. »Bo li stal jutri križ na vrhu Škrlatice?« so se vpraševali obrazi, ko je pričel ob okna, ob streho udarjati dež.

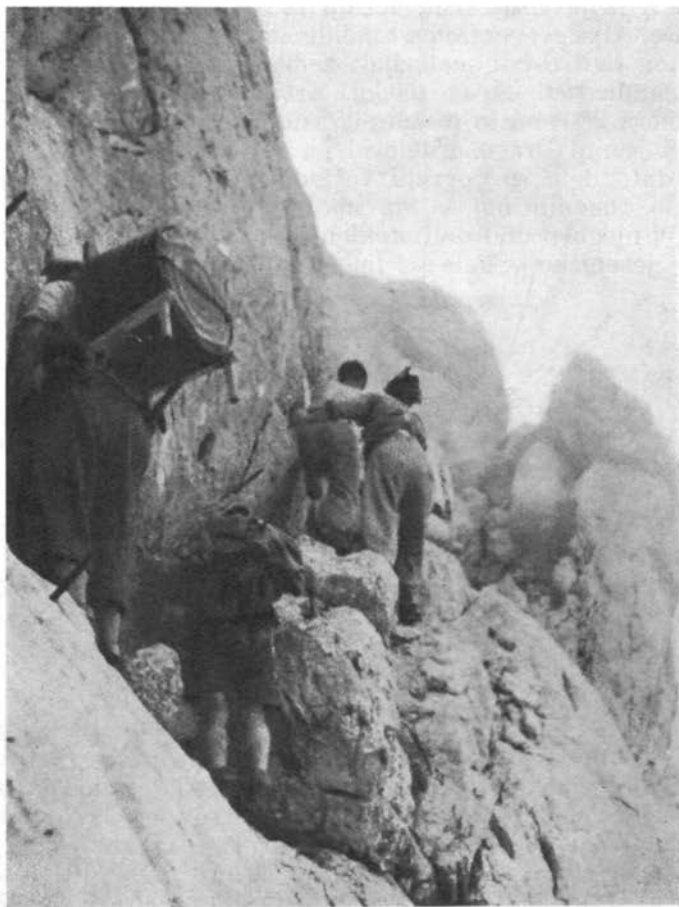
Tretja ura zjutraj; dežja ni več, oblaki sprhnjujejo, zato je kmalu kar oživel pred Domom. Pol ure pozneje so prve skupine že odšle sklonjenih hrbtov. Jasnina je nižje v dolini pričela pojemati, pričele so se valiti megle, ki so ustvarjale svinčeno zaveso. — Pod Stenarjem nas je že pozdravilo solnce; vstajalo je izza Rjavine, Cmira, da obsije Triglav in poljubi ramena onih, ki nosijo čin zaobljube in dokaz ljubezni do pokojnega tovariša. Težke so bile stopinje; vztrajno so grizle pod seboj pot, ki se je vlekla pred nami dolgo, delj ko navadno.

Višje od Stenarja zagledamo nad megleno gmoto, ki se je napravila pod nami in se je valila preko Možaklje dalje proti Karavankam, čuden naraven pojav, igro narave: na desni in na levi

¹ Slika »križ na vrhu Škrlatice« (foto Slavko Smolej) je na 1. strani letošnjega ovitka »Planinskega Vestnika«. — Uredn.

slabo sijajočega solnca še dvoje svetlih teles, ki sta žareli v tenkih, štrnastih oblakih. Bil je odsev iz oblačnega morja.

Ko smo se bližali ogromni gmoti Škrlatice, je razgovor utihnil, gledali smo sivorjave, mogočne stene, ki so mirno in dostojanstveno čakale, da sprejmo breme, ki je vedno bolj tiščalo naša ramena. Pričela se je najnapornejša pot; vstopili smo v steno. Trda, neiz-

Nošenje križa na Škrlatico Foto Slavko Smolej

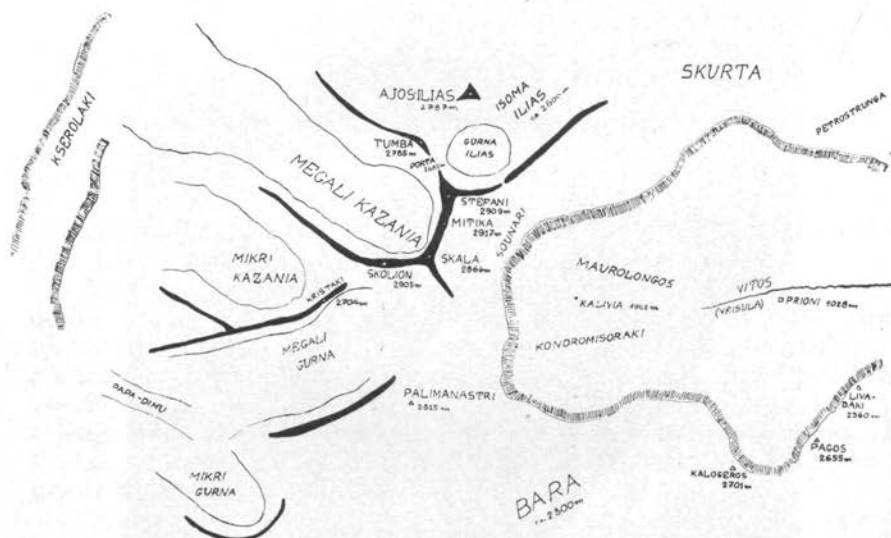
prosna je stena zrla v naše obraze, zahtevala je od njih kaplje, kaplje... Nihče ni izrekel ne besedice; vso pozornost so zahtevali prijemi in stopinje, s katerimi smo se pod težkim bremenom previdno bližali vrhu. Medtem nam je vrh objela megla, ki se je valila iz doline.

Bila je deseta ura, ko so bili posamezni deli križa na vrhu. Pričeli smo z delom in točno ob 12. uri je stal križ močno zasidran vrh Škrlatice. — Za hip je solnce posijalo, mi pa smo sproščeni

mišic zrlji z zadovoljstvom na dovršeno delo, ki bo poznim rodovom pričalo o ljubezni in spoštovanju spomina vseh tovarišev, ki so žrtvovali svoje najdražje ljubljnim planinam v naročje.

Štirideset utrujenih planincev, štirideset od zanosa svetlih obrazov in zadovoljnih src je izpričalo planinski čin: »Križ stoji na Škrlatici!«

P. S. Križ je visok 5 m; sestoji iz 9 komadov in tehta skupno 200 kg. Do Aljaževega Doma so bili sestavni deli prepeljeni z vozom, kakor tudi ostali material: cement, orodje, vijaki, strelovod, kar je tehtalo tudi okrog 160 kg. Križ je sestavljen iz pocinkanih cevi premera 250 mm in je 4 krat zasidran. Načrte za križ je napravil tov. Korenini Drago, izdeloval pa se je v tovarni KID na Jesenicah 6 dni; delo so opravili večinoma člani TK Skale (Jesenice) brezplačno. Omenim naj še, da smo tedaj, preden se je križ vzdal v temelj, v njegovo dno dali steklenico s spomenico, ki omenja delo in razvoj jeseniške »Skale« z imeni sodelujočih pri nošnji križa.

Marijan Lipovšek:

Na Olimp

V razmišljanju, kam naj krenemo čez poletje, in v izbiranju krajev, ki pridejo za ta namen v poštev, se navadno odločimo za onega, ki ga imenujemo s tujko »eksotičnega«. Težko je naštetati vse posebnosti, ki opravičujejo, da nazivamo kak predmet, osebo ali pokrajino eksotično, vendar se nam k predstavi o pomenu te besede, ki se daleko ne krije z našim ne ravno lepim izrazom »inozemski«, sama od sebe pridruži misel, da je nosilec eksotičnih lastnosti nekje na jugu, še bolje: v orientu, sredi eksotičnega rastlinstva, oblit s sijajem južnega solnca. —

Lani sem zapisal, da nas čakajo na jugu nove naloge. V pregledovanju zemljepisnih možnosti, vpoštevajoč pri tem naše prihranke, nam je oko obstalo na božanskem Olimpu. Ta gora ima namreč vse lastnosti, ki so nas mogle mikati. Bila je v starem veku sedež duhov-bogov, ki so navdihnili Grkom častitljiv strah do sebe; zavita je bila od davnih časov v bajno meglo in ta sveti strah prebivalcev njenih podnožij in okrožij se je izoblikoval v najlepše bajne slovnice pripovedke, pravljice, epske pesnitve starega veka. To čaščenje vladajočih mogočnikov je zbudilo in oživilo v grškem narodu devet Muz. Izvoljence so navdahnile z devetirimi umetnostmi, a najslavnejši izbrancev, slepec Homer, je pel svoje krasne večne pesmi o Olimpu in njega božanskih vladarjih. — —

Gorovje samo pa je ostalo na videz nedotaknjeno. V davniini so se ozirali prebivalci Tesalije z boječim spoštovanjem na njega višine. Od tedaj pa skoro do danes je zgodovina Olimpa nejasna. Šele novejša raziskavanja razkrivajo meglo. Na visokih vrhovih najdeš ostanke starih stavb. Kaj so bili pogani, ki so si stavili svetišča na take višave? Morda so bila to ljudstva, ki so bivala tod še pred prihodom Grkov — prastari Pelasgi! Morda so bili to slavni makedonski vladarji, ki so tod gradili bivališča bogovom ter tako hote ali nehote sebi postavili spomenike. Ali pa so ti ostanki mnogo mlajši; saj so bile te stavbe morda delo za svobodo se bojujočih Kleftov, ki so živeli tod svoje borno, a ponosno življenje, vojskujoč se s Turki, z gospodarji dežele. — Na stranskem vrhu sv. Elije pa naletiš na ostanke kapelice, ki jo je baje postavil sv. Dionizij sam, ko je bival v gorski dolini, ki ima še danes po njem svoje ime. Tako se prepletajo na Olimpu tri kulture in ga zavijajo v zgodovinski mrak: helenska, krščanska in turško-valaška. Ne pravi zaman o njem in

Olimp: Skala in Mitika od jugovzhoda

*Foto R. Haller,
Zofingen, Švica*

o njegovih junaških borcih ponosna pesem, ki jo pojejo v vsej Grčiji in celo v Carigradu, takole:

Olimp in Kissavos¹, ti dve gori se prepirata med seboj:

Olimp pa se obrne h Kissavosu in mu reče:

»Ne prerekaj se z menoj, o Kissavos, ti, ki te teptajo Turki!
Jaz sem oni stari Olimp, slaven po vsem svetu: imam dvainštiri-
deset vrhov in dvainšestdeset izvirov;

pri vsakem izviru prapor; na vsaki veji svojih dreves Klefta*.
In na moj najvišji vrh je sedel orel, v krempljih drži glavo
junaka:

O glava! Kaj si storila, da so tako ravnali s teboj?

Žri, ptič, nasiti se moje mladosti!

Tvoja krila bodo kakor vatli, in tvoji kremplji kakor pednji.

Bil sem Armatolec*... in dvanajst let sem bil Kleft na Olimpu...

Ubil sem šestdeset ag in zažgal njih vasi:

za druge, ki sem jih moral pustiti v miru, Albance in Turke.

Preštevilni so, o ptič, ne prešteješ jih.

Končno pa je prišla vrsta i na mene, da padem v hladni grob.«

¹ Kissavos je današnje ime za klasično Osso.

* Klefti (»tatovi«, »roparji«), prebivalci v severni Grčiji, ki se niso uklo-
nili turškim gospodarjem, ampak so v gorah osnovali pod posebnimi poglavarji
(kapitani) samostojne čete. Turške oblasti jih niso mogle ugnati; zato so neka-
terim dajale odkupnino in jim priznale v gotovih krajih samostojnost. Taki kraji
so se imenovali Armatolije, prebivalci pa Armatoleci. Igrali so važno vlogo
pri osvoboditvi Grčije. — *Uredn.*

Kakor pri drugih gorah, tako so bili tudi na Olimpu znanstveniki prvi, ki so poskušali dospeti na vrh. Zanimala jih je flora in favna, prav posebno pa starinoslovce starinski ostanki zgradb. V 19. stol. so dosledno v presledkih kakih osemnajstkrat naskakovali vrh pogumni možje, največ Angleži, Francozi in Nemci. Prav prvi naskok pa, ki ga lahko uvrstimo med prave alpinistične podvige, je izvršil že leta 1669. drzni in podjetni sultan Mehmed IV. Če to dejanje prav premislimo, se nam samo od sebe zastavlja vprašanje: Ali je bila to le nekakšna muhavost, da ne rečemo kurioznost turškega mogotca? Ali pa je naša predstava o carigrajskih vladarjih

Olimp: Pogled na Skolion z Mitike

*Foto R. Haller,
Zofingen, Švica*

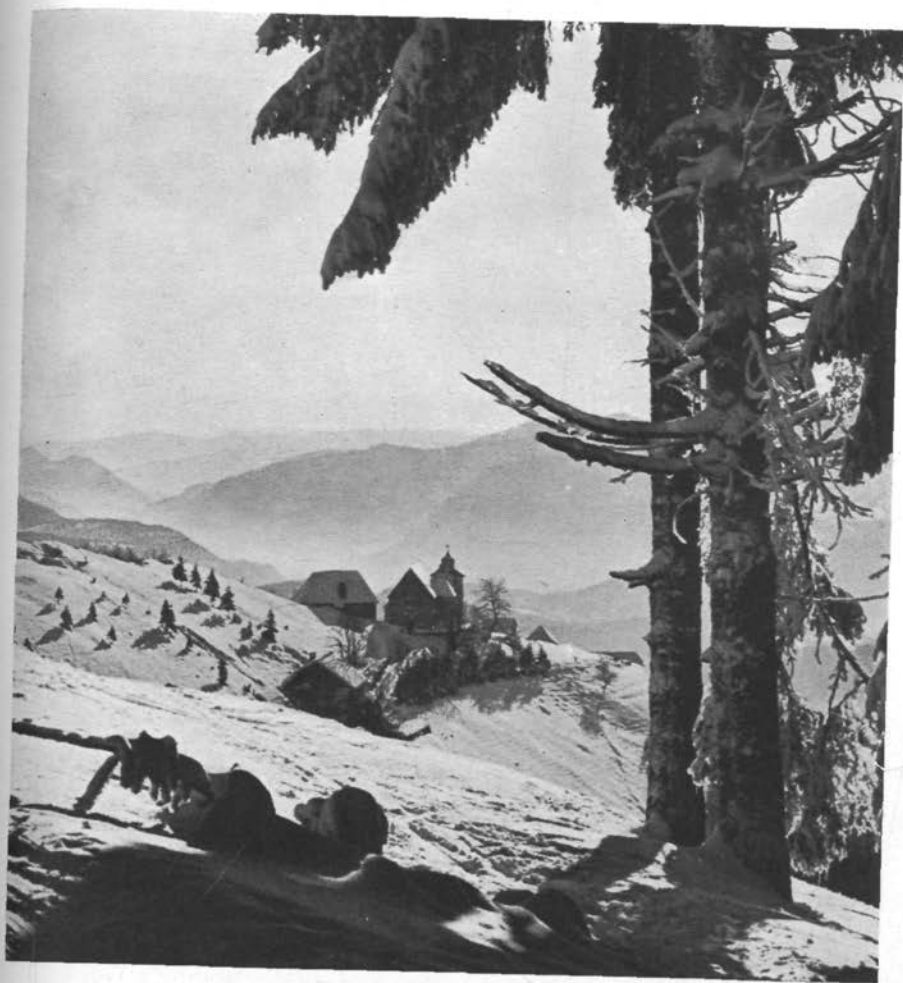
napačna, da jih smatramo kar vseprek za take, kakršni so bili njihovi divji podložniki, ki so razsajali po naših krajih?

Olimp je tako nenavadno razčlenjen gorski voz, imenoslovje je bilo do nedavna v tolikšni zmedi, da si raziskovalci niso bili na jasnem niti o najvišjih vrhovih, niti o stranskih vzpetinah, niti o zavitih dolinah in krnicah. Angleži in Nemci so v strokovnih listih mnogo razpravljali o imenih in oblikah na Olimpu. Vendar je šele nemški inženir Edvard Richter nekoliko razsvetlil olimpijsko temo. Ta odločni mož je organiziral tri ekspedicije v letih 1909.—1911. Ko je tretjikrat sam v družbi turških orožnikov raziskaval gorovje, so ga ujeli Klefti, roparski nasledniki nekdanjih viteških borcev za svobodo. Tako nevarno je bilo na Olimpu še pred dobrimi dvajsetimi leti! Richter je opisal svoje doživljanje v brošuri »Meine Erlebnisse in der Gefangenschaft am Olymp«. Klefti so ga šele čez nekaj mesecev izpustili, turška vlada pa jim je za to morala plačati veliko odkupnino.

Pogled s Skurte na osrednjo skupino Olimpa. Foto E. Comici, Trst
Od leve na desno: Skala, Mitika (srednji najvišji stolp), Stefani (obokani vrh)
in Sv. Elija (piramida na desnem kraju)

Do leta 1913. so poskusi naskakovalcev Olimpa le deloma uspeli. Turisti so dospeli na Sv. Elijo, na Palimanastri in na Skolion, tretji najvišji vrh. Vendar človeška volja po zavzetju deviških višin, ta nagon, ki sili pogumne može v neznane in nevarne kraje, ta sila je kmalu zmagala tudi Olimp. Dne 2. avgusta 1913 sta priplezala na najvišji vrhunec Frédéric Boissonnas in Daniel Baud-Bovy z vodnikom lovцем Kakalosom. Toda evropski alpinisti so še šest let kasneje le malo vedeli o legi najvišjega vrha, ker se dvigajo trije skalnati stolpi skoro do iste višine. Obiskovalci Olimpa so bili zato o najvišji točki kaj različnega mnenja. Nekateri so smatrali za vrhunec Palimanastri, drugi Skolion, tretji Sv. Elijo, nekateri celo Kristaki; tako neizrazito se za videz dvigajo nad okolico trije najvišji stolpi. Šele leta 1921. je Švicar inženir Marcel Kurz obiskal vse tri glavne vrhove, med temi prvokrat severnega, najtežje dostopnega. Določil je natančno imenoslovje in narisal izvrstno karto o Visokem Olimpu (1 : 20.000). Zbral je najvažnejše zgodovinske, narodopisne in zemljepisne podatke ter jih priobčil v knjigi »Le Mont Olympe, Monographie«. To delo je malodane edino, prav gotovo pa edino zanesljivo in kritično, ki sploh obstoja v literaturi o Olimpu. Poleg omenjenega gradiva vsebuje ta knjiga tudi dobre nasvete za izhodišča, navaja točno čas hoje in v dodatku celo vrsto krajevnih imen z natančno razlago lege, oblike in etimologije.

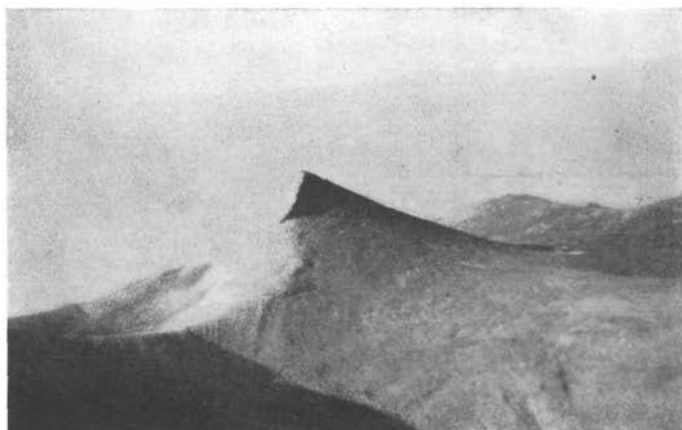

Sv. Planina (Zasavje)

M. Füzy, Zagreb

Ker nam je to delo izborna služilo, se nismo dolgo mudili s pripravi. Nekaj izkušenj smo si nabrali že v prejšnjih letih, podrobnosti pa itak nismo določevali doma; kajti načrt potovanja in s tem tudi oprema morata biti tako pripravna in gibčna, da se lahko takoj prilagodita razmeram. Glavni poudarek potovanju in opremi pa dajejo pokrajinske in podnebne prilike, zato smo si temeljito ogledali omenjeno specialko.

Gorski vozol Olimpa omejuje na vzhodu Solunski (Termaiski) zaliv. Komaj 18 km zračne črte leži najvišji vrh oddaljen od morske gladine, torej v bližini, ki je za tako višino (okrog 3000 m) prese- netljiva. Na severu meji hribovje Olimpijskega gorstva na dolino

Palimananstri v Olimpu Foto A. Escher, Tržič

reke Vistrice, ki izvira visoko gori v Nerečki Planini blizu jugo- slovanske meje, teče proti jugovzhodu ter se nekako na 40. vzpored- niku obrne malone v ostrem kotu navzgor in žene svoje vode proti severovzhodu. Za južnozapadno mejo Olimpa lahko smatramo črto Servia—soteska Sarandaporos (kar pomeni hudournik s štirideseti- mi plitvinami)—Elason—prelaz Meluna—Larisa. Servia, Elason in Larisa so starodavna grška, pozneje rimska mesta. Larisa leži v ravnini, kjer je nekdaj stalo, kakor pripoveduje Herodot, veliko jezero. Danes so tam le še v nižavah močvirja in manjša jezera. Na jugo- vzhodu pa dolina Tempi loči Olimp od gore Osse.

Olimp delimo v tri dele. Severni se imenuje *Flamboúro*, ki je pusto hribovje in dosega višino 1800 m. Od osrednje skupine ga loči soteska *Petra*, po kateri teče hudournik *Mavroneri* (»črna voda«). Skozi to sotesko gre sedaj cesta od Katerini, mesta na severnovzhodnih obronkih Olimpa, v loku južnozapadno od Elasona. Južno od te tesni se dviga *Visoki Olimp* (le Haut-Olympe). Tretji del gorovja pa leži severno od Larise, od koder se iz ravnine zložno dviguje ter dosega višino 1200—1500 m. Imenuje se *Nizki Olimp* (le Bas-Olympe). Od Visokega Olimpa ga loči razvodnica

Kanalie, ki teče naravnost v Egejsko morje, ter Diave, ki se izliva v Kserias; ta hudournik priteče iz soteske Sarandaporos, se severno od Larise združi s Piniosom, si prebije pot skozi dolino Tempi in hiti v Egejsko morje.

Visoki Olimp sam vršiči v skalovitem grebenu, kateri poteka skoraj točno v smeri sever—jug, prav rahlo nagnjen proti jugo-zapadu. Trije osrednji stolpi se imenujejo s skupnim imenom »Ta Tria Vrakia«, kar pomeni po naše »tri skale«. Izmed njih je srednji, Mitika², najvišji (2917.9 m). Na severu ga veže prepadni greben preko globoke škrbine s Stefani-jem (2909.9 m), ki ga

Foto
dr. A.
Brilej

Porta, preval med Stefanijem in Tumbo v Olimpu

je Baud-Bovy krstil za »Zevsov prestol« (le Trône de Zeus). Na jugu pa se vzpne greben čez nekaj ostrih stolpičev na Malo Mitiko (la Vierge), se vleče dalje proti jugu do Škale (2866 m), kjer se obrne proti zapadu in se dvigne v vrh Skoliona (2905.5 m), nato pa položno pada proti severozapadu, kjer se izgubi v širokem hrbtu nad dolino Kserolaki. Na Skolionu in Skali ima greben značaj roba, ki na severu strmo prepada v tipično veliko krnico Megali Kazania (»veliki kotel«), v katero se grezijo tudi strme zapadne stene Stefanija in Mitike. Gorska dolina Kserolaki se vleče na zapadu nekako vzporedno s centralnim grebenom. S široko grapo Papa-Dimu se obrne v loku na vzhod ter se konča v krnici Megali Gurna (»velika konta«), ki sega na severovzhodu prav do vrha Skoliona s strmimi melišči in položnimi skalnatimi skladi. To krnico omejujeta na severu in jugu skalovita robova. Severni rob dosega največjo višino v Kristakiju (2704 m). Med njim in med grebenom, ki sega od vrha Skoliona v dolino Kserolaki, leži manjša

² Na Kurzovi karti so imena: Mitka, Stefan; mi pa smo slišali le mehkejšo izgovorjavo: Mitika, Stefáni.

krnica Mikri Kazania (»mali kotel«). Južnozapadno od Megali Gurne pa se skriva med sekundarnimi robovi še druga manjša konta: Mikri Gurna.

Velika krnica Megali Gurna se pod Skolionom in Skalo prevali na vzhodu preko širokega roba v strma pobočja doline sv. Dionizija, ki se tod imenujejo Kondromisoraki (»debeli mejni hrbet«), pod osrednjimi vrhovi pa Sounari, in se izgubi v strminah Mavro Longos (»črna dolina« ali »črn gozd«). Omenjeni široki rob se na jugu dvigne v Palimanastri (»stari samostan«, 2815 m). Jugovzhodno od tega vrha leži pusta, valovita, peščena in mestoma skalnata planota Bara, visoka okrog 2300 m. S svojim severnim robom prepada najprej v skalovitih strminah, nato pa položneje v dolino sv. Dionizija. Ta rob dosega znatne višine v Kalogerosu (»menih«, 2701 m), Pagosu (»skala«, 2675 m) in Livadakiju (»mala ravnica«, 2360 m). Dolina sv. Dionizija je najveličastnejša, prava alpska dolina v Olimpu. Od Litohorona, mesteca pod prvimi strmejšimi vzpetinami na vzhodu gorovja, se skozi ozka skalnata vrata požene proti vrhovom in široko objema na jugu vse prostrano pobočje navzdol do Bare, sega s strmimi pobočji Kondromisoraki in Mavro Longos prav pod najvišje stolpe, na severu pa se zopet dviguje v velikanski gozdnati, zgoraj drnasti in skaloviti hrbet Skurto.

Naši podvigi na Olimp so se vršili le v vzhodnem delu, t. j. v območju Doline sv. Dionizija; plezalne ture pa smo izvršili iz krnice Megali Kazania. Severne stene Stefanijske gore se pogrezajo v okrogel kotel Gurna Ilias, ki ima obliko velikanske vrtače. Odtod je tik pod severnozapadnim grebenom Stefanijske gore prehod v Megali Kazanio čez Porto, ki je tipična prevala med »Zevsovim prestolom« in Tumbo (2785 m). Tumba in njen severni sosed Ajos Ilias (Sv. Elija) sta krasni razgledišči na osrednje vrhove. Vsi stranski vrhovi imajo obliko peščenih ali travnatih piramid in stožcev. Celo Skolion ni od juga prav nič značilen, temveč šele na severu pokaže svoje globoko prepadno skalovje. Le »Ta Trija Vraki« (Stefani, Mitika, Mala Mitika) ter deloma Skala imajo značilno obliko alpskih vršacev. Zdi se, da so ti ponosni stolpi zadnji odsev Alp na Balkanu. Vsa njihova sloka pojava, njih snežene krnice, melišča pod stenami, prepadne pečine in drzni grebeni te spominjajo na najlepše oblike v Alpah.

Pod Sv. Elijem leži lepa travnata ravnica Isoma Ilias, »La Prairie des Dieux«, kakor jo je krstil Baud-Bowly. Tu je primeren kraj za bivakiranje, prav lahko dostopen iz Doline sv. Dionizija čez sedelce Petrostrungo in Skurto. To je bil torej kraj, kamor smo morali dospeti. Pot smo usmerili iz Ljubljane do Soluna, po ogledu tega mesta v Litohoron na vznožju Olimpa, kjer smo hoteli najeti mezge, nato mimo samostana sv. Dionizija po dolini navzgor do vodne žage Prioni. Vedeli smo, da dobimo tu še pitno vodo in ugodne prilike za glavno taborišče, dočim bi na Isoma Ilias zaradi pomanjkanja vode in kuriva ne mogli dolgo ostati. Upali smo, da odtod dostop na »dobre bogove« ne bo pretežaven.

(Dalje prih.)

Skavtizem — pomoč planinstva

Skavt v gorah Foto P. Kunaver

Mnogo je planincev, ki jih odbija divjaško in kričaško početje današnjih množic planinuhov. Tudi mene; saj sem med preroki in klicarji, ki so z besedo in s sliko vabili množice v planine, hoteč zbuditi v njih tista kar pobožna čustva, ki navdajajo nas, kadar bivamo med gorskimi velikani. Da! Množice so prišle v gore, pa ne kakor v tempelj božji, ampak kakor v pivnico. Zgrabil bi za bič, da bi izgnal sejmarije iz templja planin — pa se oglasi usmiljenje s kričaji; saj niso zlobni, le nevedni so — ne zavedajo se, koliko lepote gre mimo njih in kako jo oskrunjajo pravim planincem. Množic pa ne smemo odgnati od gora. Priroda vzgojuje in že pre-

mnog junak-kričač se je izpreobrnil v resnega planinca, ker so mu gore s svojo večno lepoto zbudile smisel za pravilno pohajanje po planinah. Ta izpreobračanja pa je treba pospešiti z neposrednimi sredstvi že v mladih letih.

Med taka sredstva spada tudi skavtizem, če se prav izvaja. Njegova naloga je sicer širša; ker pa skavtizem zajema svoje vzgojne pripomočke ravno iz pristne prirode, zato more služiti tudi planinstvu. Skavt živi s prirodo, pohaja prosto po gozdu in drnu po samostojnih potih, se zna orientirati, dajati znamenja, si pomagati sam, pozna rastline in živali, hrano si pripravi sam. Svoje telo si ohrani zdravo, se odreče alkoholu in tobaku; svoj jezik čuva umazane in zadirljive govornice, bahanja in preklinjanja. Vsakemu sočloveku skuša biti prijatelj, mu koristiti, pomagati. Njegovo geslo je: »Bodi pripravljen«, posebno v nesreči, da pomagaš sebi in drugim. Življenju v prirodi se posebno privadi z obveznim svojim taborjenjem.

Vse to služi vzgoji ne samo dobrega državljana, ampak posebej izvrstnega planinca, čuvarja prirode. Združene države Amerike v veliki meri uporabljajo skavte pri urejanju in upravljanju svojih krasnih prirodnih parkov. Med našimi planinci ravno tako poznam vrsto pravih planincev in odličnih prijateljev prirode, ki so šli skozi skavtsko vzgojo. Skavtizem jim je dal spretnosti prvih pionirjev in jih napravlja popolnoma neodvisne od krajevnih neprilik, od hotelov in gostiln ter od planinskih koč, koder jih še ni. Predvsem jim pride prav vsestranska skromnost, ki so se je naučili na skavtskih potovanjih in v skavtskih taborih.

Od skavtske obljube služi planinstvu posebno ona (2.) točka, ki se glasi: »Skavt pomaga vsakomur v sili.« Na osnovi te točke se zatira v skavtih samoljubje, in mladina se uči skrbeti za blagor in varnost sočloveka. Nadalje se zahteva: »Skavt ljubi bližnjega, je vljuden in skromen, ravna lepo z živalmi

(raztegnjeno na vsa prirodna bitja, torej tudi na rastline), je čist v mislih, besedah in dejanjih.« Da more vršiti dolžnosti, ki mu jih nalagajo zakoni in obljuba, se uči mladi človek posebnih spretnosti, baš takih, ki so vsakemu količkaj sposobnemu hribolazcu nujno potrebne; skavt si jih po vrsti pridobi. Sem spadajo predvsem zahteve znanja prve pomoči in porabe ročne lekarne. Skavtska ruta služi za obveze, ustavljanje krvi in slično; poznati mora skavt razkuževalna sredstva, napravljanje nosilnic iz preprostih sredstev, previjanje ran, ravnanje z zlomi, omotici, z enostavnimi notranjimi obolelostmi. Številna pionirska dela, o katerih običajni meščan prav nič ne ve, omogočajo skavtu, da postavlja v prirodi tabor, v katerih živi krasno življenje v tesni zvezi s naravo. Ravno v planinskih

*Francoski skavti v Kanderstegu Foto P. Kunaver
(Švica)*

taborih smo imeli najlepše prilike voditi mladino v gore in jo na licu mesta seznanjati z njihovimi skrivnostmi, posebno z ravnanjem najnežnejših planinskih bitij, s cveticami. Nam se ni bilo treba boriti dosti proti barbarskemu uničevanju flore. Skavtizem nam je tudi v tem pripomogel do nepričakovanih uspehov.

Posebno važna je spretnost ravnanja z vrvo, z vozli i. sl. Le malo je treba pridejati in planincu postane vrv dobra prijateljica. Vodniški, mrtvi-ambulantni, ribiški, tkalski in slični vozli, ki jih pozna vsak planinec-plezalec, so skavtu vsakdanja zadeva. — Skavt pozna signale, svetlobne in zvočne, se uči rabiti kompas, napravljati zemljevidne skice in določevati strani neba tudi po prirodnih znamenjih samih, kakor po zvezdah, luni, solncu, mahu in vetru. — Pomanjkanje komforta ga ne plaši. Sam si zna skuhati potrebno hrano, si napraviti ogenj, pri tem ve ravnati z ognjem. Od skavta se zahteva, da pozna sledove gozdnih živali, njihove navade i. dr., da ljubi in čuva rastlinstvo, vso naravo sploh. Skavtsko pohajanje se silno loči od izletov običajnih ljudi. Podobno je lovskemu, le da se zalezovanje konča z zanimivim opazovanjem živali.

*

S skavtizmom sem se seznanil поблиže šele leta 1923, potem, ko sem že nad dvajset let plezal po gorah in jamah. V tem času sem se kot planinec sicer marsikaj naučil. A priznati moram, da mi je skavtizem, ko sem ga spoznal, prinesel premnogo koristi kot planincu ter mi je povečal užitek. V občevanju s naravo se je treba neprestano izpopolnjevati...

Premnogo skavtov, posebno švicarskih, francoskih in drugih se odlično udejstvuje v alpinistiki. Pa ne samo to, da so odrasli skavti člani raznih velikih planinskih društev, tudi sami imajo mednarodni planinski klub, ki mu predseduje direktor mednarodnega skavtskega urada v Londonu. V krasnem Kanderstegu v podnožju čudovite Blümlisalp in blizu enega najlepših gorskih

Skavtski tabor v Bohinju Foto P. Kunaver

jezer — Oeschinen-See v Švici ima ta klub majhen gradič, ki je na razpolago skavtom vsega sveta, ako hočejo delati izlete v visoke gore okoli lepe Jungfrau in sosedov. Ker pa je stavba premajhna za številne goste, je mednarodni urad s pomočjo bogatih daril Američanov dokupil krasen svet tam okoli, kjer lahko po potrebi tabori na stotine skavtov v šatorih. Tako je Kandersteg nekaka Meka skavtov-planincev vseh narodov, ki seveda vrše tam še drugo veliko nalogo: mladina raznih narodov se spoznava med seboj in dela za svetovni mir ali vsaj za pomirjevanje.

H koncu moram omeniti še skavtski kroj, ki ni uniforma, katera služi le v paradne namene. Kljub ličnosti je vseskozi praktična, saj je točen posnetek južnoafriških konstablov in drugih, v narodi nešteto krat preizkušenih vzorov. Trdni čevlji, volnene nogavice, trpežne hlače, močan pas, flanelasta srajca, široki klobuk, visoka krepka palica, žepna lekarna, nož, signalna piščalka, vrvice i. dr. usposabljaajo skavta, da more v narodi svobodno nastopiti. Edino kratke hlače ne služijo plezalcu, a zamenjajo se lahko z drugimi, če je potrebno. Jaz nosim skavtski kroj za neštete izlete že enajst let pozimi in poleti — le v trdi

zimi zamenjam hlače in klobuk s čim toplejšim — in moram priznati, da mi služi tako odlično in bolje kakor karkoli dvajset let prej.

Tesna vez skavtizma s prirodo vodi skavta nujno v naročje gora, do planinstva; mar se tu ne odpira ravna pot do vzgoje dobrega planinskega naraščaja?

Obzor in društvene vesti

Otvoritev Doma na Kremžarjevem Vrh. K poročilu na str. 36. dostavljamo, oziroma popravljamo, da je sreski načelnik g. dr. Fran Hrašovec otvoritvi 8. decembra l. l. prisostvoval v zastopstvu pokrovitelja g. bana dr. Marušiča in je Mislinjski podružnici SPD izrekel čestitke k lepemu uspehu dograditve nove planinske postojanke na zapadnem pobočju Pohorja.

Odlikovanje. Prosvetni inspektor, g. Jos. Wester, naš odlični sotrudnik, je kot podpredsednik oblastnega odbora Rdečega križa v Ljubljani bil odlikovan z redom sv. Save III. stopnje. Pravi planinec je tudi pobornik človekoljubja.

Pod snežnim plazom († Fr. Eiletz).

Ko je v nedeljo 27. januarja smučarski klub Guštanj-Kotle priredil prvenstveno tekmo v smuku z Uršlje Gore, je kočo na Gori za goste prišel iz Slovenjgradca prireditelj v imenu Mislinjske podružnice SPD vneti njen odbornik, 64 letni višji poštni kontrolor Franc Eiletz, s telegrafskim nadzirateljem Francem Kavsom. Tedaj je zapadel globok sneg. — Popoldne sta se po tekmah vračala domov, in sicer po bližnjici, a sta v snegu in temi zgrešila pot. Kar se je izpod Rovnjakovega Vrhja utrgal plaz in ju zgrabil. Kavs se je izkopal, a Eiletz je izginil pod plastjo; Kavs ga je zaman iskal, našli so ga šele, zadušenega, ko je Kavs pripeljal z Rimskega Vrelca reševalno ekspedicijo... Tako nepričakovano in tragično ponesrečenega vrlega planinca so prenesli in prepeljali v Slovenjgradec k zadnjemu počitku, h kateremu so ga položili 30. januarja ob veliki udeležbi planincev, zastopnikov oblasti, občine, gasilcev in prijateljev. — Nadejamo se, da bo Mislinjska podružnica, ki ji je posvetil vso svojo skrb, mogla izvesti njegov najljubši načrt: postavitve koč pod Veliko Kopo. — Rodil se je Fr. Eiletz 14. oktobra 1871 v Nasovi pri Gornji Radgoni; 1894—1907 je služil pri vojakih; 1907 je nastopil službo pri pošti v Ljubljani, nato je služboval v Trstu, Mokronogu, Sv. Luciji pri Tolminu in od l. 1919 v Slovenjgradcu, kjer je l. 1920 postal in ostal do smrti blagajnik podružnice SPD. Lotil se je takoj poprave in preureditve zanemarjene koč na Gori sv. Uršule in je uspel, da je postala prvovrstno planinsko zavetišče. — Zraven se je živahno udejstvoval kot blagajnik v občinskem in okrajnem cestnem odboru (od l. 1927); bil je tudi blagajnik šahovskega kluba in odbornik gasilske župe slovenjgraške. Težko nadomestljiva je izguba takega narodnega delavca.

† Franc Eiletz

Josef Janeba, Horolezecká cvičení v Prachovských skalách 1930—1934. Klub Alpistů ČSL Praha. Cena 29 Kč. — Predhodno opozarjamo na to obširno (400 strani vel. 8°) in krasno opremljeno knjigo, pravi plezalni učbenik. O njej bomo še izpregovorili.

Občni zbor Konjiške podružnice (za lansko leto) se je vršil v Konjicah dne 17. marca 1934. Vodil ga je predsednik Wagner. On in tajnik sta poročala splošno o delovanju, ki se je osredotočilo ob Koči na Pesku. Dohodkov je imela podružnica 84.949 Din, izdatkov 26.883 Din. Kočo je posetilo 2999 planincev; premajhna je postala, izpilo se je v njej — 22½ hl vina. S stroški blizu 3000 Din so

se obnovile vse markacije, tudi zimske, in se je postavilo 17 markacijskih tabel. Smučanje je bilo ovirano zaradi slabega snega; postavila pa se je nova skakalnica. Foto-odsek je prodal okroglo 3000 razglednic, tujsko-prometni odsek se, poleg tekočih poslov, resno peča s pripravo modernega kopališča. Zbor se je zavzel za zaščito domače flore.

Razgled po planinskih časopisih.

Hrvatski Planinar. To glasilo bratskega Hrvatskega Planin. Društva je stopilo v 31. letnik. Ozira se najprej na bližnje planine (ing. Nikola Stivičević, Petrova Gora), a uvaža tudi oddaljeneje v naši državi (Stjepan Urban, Kajmakčalan; M. Kusijanović, Iz Dubrovnika na Durmitor) in poroča o važnih planinskih pokretnostih v daljnem svetu (lanska tragična ekspedicija na Himalajo) ter prinaša splošne članke (dr. Vjekoslav Kušan, planinstvo z zdravstvenega vidika). Poleg drobnih društvenih vesti in književnih referatov se govori o akciji za zgraditev planinskega muzeja (str. 29) in o varstvu planinske flore. Urednik je dr. Fran Kušan. — To smo posneli iz 1. letošnje številke.

Touring Club Italiano (TCI) je praznoval 8. novembra 1934 svojo 40 letnico. Ob priletu l. 1894 je pristopilo 774 članov, l. 1901 jih je bilo 26.331, pred vojno 157.897 in septembra 1934: 430.755. TCI bi tako bil najmočnejše tovrstno društvo na svetu. Njegovo delovanje je pomembno ne le za turizmo, ampak sega globoko v gospodarske in kulturne razmere Italije.

Klub izdaja bogato ilustrirano mesečno revijo »Le vie d'Italia« (»pota Italije«). Poleg tega je izdal tekom svojega obstanka »Carta d'Italia« (zemljevid) v 62 listih v merilu 1:250.000 ter nanovo po merilu 1:500.000. Izdal je 17 zvezkov »Guida d'Italia« (vodič) v obliki in po načinu Baedekerja; vsega skupaj se je vodičev razdelilo dosedaj 4.725.000 izvodov. Poleg splošnega zemljevida Italije je izdal »Carta automobilistica« v 53 listih v merilu 1:125.000 ter izdaja specijalke za alpiniste v izdaji, kakor Nemško in Avstrijsko alpsko društvo, po merilu 1:50.000. Važen za naše turiste bi bil list: Cortina d'Ampezzo, Val Gardena, Cervino (Matterhorn), Bolzano in Merano.

Zadnja štiri leta izdaja razkošno ilustrirane knjige v kvartu; dosedaj so izšli 4 zvezki: Lombardia (2 knjigi), Sicilia in Toscana. Zadnja tri leta izdaja »Guida pratica«, t. j. vodič za italijanska kopališča, letovišča in izletišča.

Poleg rednih izdaj je založil Klub še »Atlante internazionale« (Lit 320) in »Atlante fisico-economico«. V dobi 1922 do 1931 je Klub izdal za prospek turistične, alpinistične in propagande 98.574.504 Lit, skoraj 400.000.000 Din. Touring prireja redno ekskurzije v znamenita gorovja vseh petih delov sveta ter sodeluje pri raznih znanstvenih podjetjih. Tako je poslal veččaka prof. Desio (z Milanske univerze) na geografski kongres v Varšavo, da je ondi opozoril na Klubovo delovanje.

Pri propagandi in svojih člankih v reviji se pozorno bavi z južno Tirolsko in z našo nekdanjo Primorsko. V novejšem času je prišel živo propagando za smučarstvo, poleg svetovnoznanih smučišč (kakor Sestières 2035 m nad Turinom in Cortina d'Ampezzo v južnem Tirolskem) posebno za razvoj smučanja ob najvišjem vrhu polotoka: Gran Sasso d'Italia 2914 m.

Silno zanimiva so poročila o gibanju tehnike in mehanike, ki je v zvezi s turistikom in alpinistiko. Tako poroča, da je bilo l. 1934 v Italiji 248.157 avtomobilov, 2332 avtobusov, 89.773 tovornih avtov in 108.400 motociklov; vsega tedaj 487.342 vozil, dočim našteva za Jugoslavijo 7361 avtomobilov, 700 avtobusov in 2884 tovornih vozil, tako da pride v Italijo eno vozilo na 133 prebivalcev, v Jugoslaviji pa šele na 1273 oseb.

Izletni nedeljski vlaki za ljudstvo (»treni popolari«) so prevozili l. 1933: 1.045.144 oseb po nižnji ceni za 25%, oziroma 50%.

Deutsche Alpenzeitung poroča v januarski številki o znamenitih turah v Alpah in pohvalno omenja slovenske velealpiniste Debelakovo, Jesihovo, dr. Jugo in Josipa Čopa. Izrecno poudarja, da so si slovenski alpinisti priborili častno mesto ob najodličnejših alpinistih drugih držav.

*

Popravek: Avtor slike na str. 45 ni g. Cizelj, temveč g. ing. F. Avčin, kar s tem popravljamo.